

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Näkökulmia laatuun ja vaikuttavuuteen sosiaalisessa kuntoutuksessa

- Kriittisen realismin mahdollisuus -

Minna Kivipelto

Vaikuttavuuden arviointi alkaa tiedonkäsityksen tarkastelusta

Mikä on "todellista"?

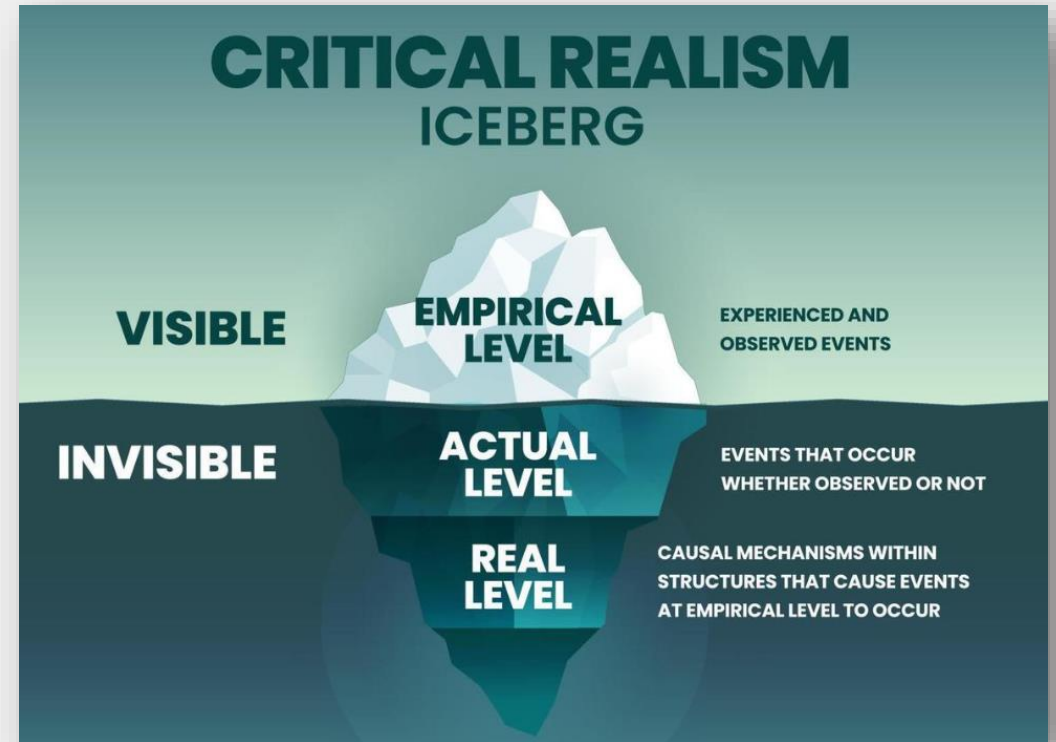
Miten todellisuudesta voi (luotettavasti) saada tietoa?

Mikä tieto on oikeaa?

Tieteellinen realismi ratkaisuna sosiaalisen kuntoutuksen eri tasojen tarkasteluun?

- Todellisuus on riippumaton ihmisen tajunnasta. Kohtaamme havainnoillamme todellisen eli reaalisen maailman.
- Naiivi realismi = voimme havaita kaiken oikein
- Kriittinen realismi = voimme havaita oikean maailman, mutta havaintomme on vajavainen ja helposti vääristyvä
- Todellisuutta on myös asiat, joita ei voi havaita – ne tulee päätellä.
- Kaikki selitykset eivät ole kausaalisia
- Vaikuttavuus = menetelmät + konteksti + mekanismit

Kuvan lähde: [The vector iceberg model of Critical Realism CR is a philosophical social science with 3 levels of realism in data collection visible empirical, underwater is hidden action and a root of a reality 11024179 Vector Art at Vecteezy](#)

Ohjelmateoria auttaa hahmottamaan arvioinnin eri tasot

Ohjelmateorian osat kriittisen realismin mukaan (Blom & Morén 2010, 2011, 2015)

1. Toimintaympäristö ("Context") –
2. Toimijat ("Actors") - asiakas, työntekijät, verkostot
3. Menetelmät ja palvelut/ ydinelementit ("Interventions")
4. Mekanismit ("Mechanisms")
5. Oletukset toimintamallilla saavutettavista tuloksista ("Results")

Taulukko. Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin (THL) logiikkamalli.

Toimintaympäristö ja toimijat	Resurssit	Ydinelementit	Mekanismi	Toimintamallin tulokset
<ul style="list-style-type: none"> • Asiakaslähtöinen ja osallisuutta tukeva palvelukulttuuri • Monitoimisuus • Johdon tuki ja yhteensovittava johtaminen • Toteutuu osana soveltuvaa palvelukokonaisuutta	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö • Osaaminen • Toimitilat • Tietotekniset välineet	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntoutuksellisten tarpeiden selvittäminen • Suunnitelmallisuus • Tehostettu yksilötyö • Ryhmätoiminta	<ul style="list-style-type: none"> • Systemaattinen työote • Henkilökohtaisesti räätälöity tuki ja ohjaus • Luottamuksen syntyminen • Vertaistuki • Monialainen yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakaskohtaiset tavoitteet on saavutettu • Osallisuus on vahvistunut • Arki on sujuvaa • Työikäisten kuntoutuspalveluiden ammattilaisten yhteistyö peruspalveluissa on sujuvaa
Paikalliset adaptaatiotarpeet ja -ratkaisut, esim. <ul style="list-style-type: none"> • MTP-osaamisen tarve • Liikkuvan työn edellyttämä minibussi jne. • Digi-ratkaisut harvaan asutuilla seuduilla		X	X	X

(Karjalainen ym. 2024, 7-10)

Esimerkki mallinnuksesta vaikuttavuustiedon avulla: voimavaralähtöinen sosiaalityö (AIKUMETOD 2022)

TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TOIMIJAT	RESURSSIT	YDINELEMENTIT	MEKANISMI	TULOKSET
<p>Asiakastyö</p> <ul style="list-style-type: none"> → Asiakaslähtöisyys → Tapaamiset asiakkaan toivomassa paikassa → Riittävästi aikaa asiakkaiden kohtaamiseen <p>Työn organisointi</p> <ul style="list-style-type: none"> → Mahdollisuus rauhalliseen työtilaan → Johdon ymmärrys siitä, että muutokset asiakasprosesseissa hitaita → Muutosten loppuun vieminen ennen seuraavan aloittamista → Yhteiset linjaukset ja niistä kiinni pitäminen sekä yhteisen ymmärryksen luominen keskustellen → Mahdollisuus toimia toisin	<p>Työvälineet</p> <ul style="list-style-type: none"> → Tietojärjestelmien kehittämisen työhön soveltuvaksi <p>Henkilöstö</p> <ul style="list-style-type: none"> → Osaaminen – jatkuva koulutus → Kirjaaminen, työn näkyväksi tekeminen	<ul style="list-style-type: none"> → Asiakkaan elämäntilanteen kartoitus ja sen näkyväksi tekeminen kirjaamalla, kun akuutin ongelman yli päästy → Pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen, tavoitteisiin nojaava työskentely ja sen arviointi asiakkaan kanssa → Asiakkaan osallisuuden huomioiminen → Asiakkaan valinnanmahdollisuus → Aito kiinnostus asiakasta kohtaan → Hyvinvoivat ammattilaiset	<ul style="list-style-type: none"> → Pysähtyminen asiakkaan asian äärelle → Kiinnipitävä työote → Toiveikkuuden ylläpitäminen → Vahvuuksien ja onnistumisten huomioiminen → Kuuntelu → Yhdessä tekeminen → Voimavarat asiakkaan verkostoissa → Ammattilaisen oma asenne muutoksen mahdollisuutta koskien	<ul style="list-style-type: none"> → Voimavaralähtöisen otteen kauaskantoiset vaikutukset (esim. toimeentulotuen hakemisen kierteen päättymisen/taloudellisen tilanteen tasaantuminen) → Päällekkäisten palvelujen välttäminen → Asiakkaan luonnollisten verkostojen vahvistuminen tai ylläpitäminen → Ongelmiin keskittyvän, puhutavan muuttuminen → Soveltuvan ja vaikuttavan tuen ja avun löytäminen yksilöllisesti palveluvalikkolähtöisyyden sijaan » palvelujen kehittäminen tarpeita vastaaviksi

Mitä edellyttää, jos sovelletaan sosiaalisessa kuntoutuksessa?

1. Kriittisen realismin peruseriaatteiden tuntemusta, jotta ohjelmateorian rakentaminen mahdollista.
  1. Miten eri osa-alueet tunnistetaan (KAIMEr)
  2. Mekanismin muodostaminen päättelyn avulla
2. Tiedonkeruutavat
  1. Työikäisten asiakassuunnitelmiin integroitu AVAIN
  2. Asiakaskirjaukset
3. Kirjaamista.
4. Toimivat tietojärjestelmät, joista tietoa saa ulos.
5. Tietojen säännönmukaista läpikäyntiä, kehittämistä tiedon avulla (kehittäjäryhmät tms).

Kiitos!

Minna Kivipelto

YTT, dos., sosiaalityön työelämäprofessori

PL 35, 40014 University of Jyväskylä

+358-505246610

minna.m.kivipelto@jyu.fi

LÄHTEITÄ

- AIKUMETOD (2022) Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuus - tutkimushanke. Voimavaralähtöinen asiakastyö : mallinnus aikuissosiaalityön käytäntöön. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Blom, B. and Morén, S. (2010) Explaining social work practice – The CAIMeR theory. Journal of Social Work, vol 10, no 1, pp 98-119.
- Blom, B. and Morén, S. (2011) Analysis of generative mechanisms. Journal of Critical Realism 10 (1), 60-79.
- Blom, B. and Morén, S. (2015) Teori för Socialt arbete, Lund: Studentlitteratur.
- Karjalainen, P & Liukko, E & Muurinen, H (2024) Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli (THL). Sosiaalityön vaikuttavat toimintamallit -pilottivaiheen opas. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kivipelto, M & Ilmarinen, K & Karjalainen, P (2023) Asumiseen liittyvä huonosuaisuus – sosiaalityön ammattilaisten näkökulma. Yhdyskuntasuunnittelu 61 (4), 12-33.
- Nousiainen, M & Leemann, L (2024) Realistic evaluation of social inclusion. Evaluation, 30(2), 288-305.
- Russell, B. (1913) On the Notion of Cause. Proceedings of the Aristotelian Society, 13, 1-26.